

УДК 027.7:[378.6:37](477.44-25)ВДПУ

*Т. М. Баланюк,
головний бібліограф
бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського*

ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕКИ ВІННИЦЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

У статті розглядаються різні форми та методи інформаційно-бібліографічної діяльності бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Висвітлюються особливості застосування інформаційних технологій у практиці інформаційно-бібліографічного обслуговування.

Ключові слова: інформаційно-бібліографічне обслуговування, інформаційні технології, видавнича продукція, інформаційна культура.

Постановка проблеми. Пріоритетним напрямом бібліотечної вищої освіти є інтеграція до європейського простору. Модернізація вищої освіти в Україні зумовлює необхідність трансформації бібліотек ВНЗ, які нині розглядаються як невід'ємна складова частина загальнодержавного механізму накопичення, систематизації та розповсюдження знань. У процесі формування й розвитку інформаційного суспільства потрібно створити сучасну інформаційну інфраструктуру книгозбірень вищів, надавати якісні послуги, забезпечувати високий рівень доступу до інформації та новітніх технологій, розвиваючи й використовуючи інформаційні технології, підвищувати якість освіти.

Усе це знаходить відображення в організації та технології діяльності бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського).

Мета статті – розглянути сучасні форми й методи інформаційно-бібліографічної роботи книгозбірні зазначеного ВНЗ, а також висвітлити особливості застосування інформаційних технологій під час інформаційно-бібліографічного обслуговування користувачів цієї установи.

Аналіз наукових досліджень. Питання використання нових технологій, інформаційних ресурсів, упровадження Інтернет-технологій, формування й використання довідково-бібліографічних ресурсів в інформаційно-бібліографічній діяльності бібліотек вищих навчальних закладів розглядаються як теоретиками бібліографознавства та інформатики, так і фахівцями-практиками. Тему інформаційно-бібліографічної діяльності книгозбірень досліджували Т. Добко, О. Ісаєнко, В. Попик, Л. Ткачук, Д. Устиновський, Г. Шемаєва та ін. Досвід науково-інформаційного забезпечення освітянської галузі, функціонування систем інформаційного обслуговування в бібліотеках ВНЗ відображено в працях М. Акіліної, І. Бутенко, В. Волинець, І. Головацької, П. Рогової. Проблемам, пов'язаним із використанням власних бібліографічних інформаційних ресурсів книгозбірень ВНЗ у

навчальному процесі, присвячені наукові розвідки О. Бикової, В. Білоус, З. Ковальової, Ю. Кормилець, Н. Ніколаєнко та ін.

Основна частина. Функціональним призначенням бібліотеки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського є інформаційне забезпечення й підтримка навчального процесу, а також завдань, які стоять перед університетом. Інформаційно-бібліографічна діяльність книгозбірні спрямована на задоволення інформаційних потреб студентів і викладачів. В умовах розвитку інформаційних технологій вона набуває особливого значення й потребує ефективного використання накопиченого документального потенціалу. Адже сьогодні рівень інформаційно-бібліографічної діяльності належить до найважливіших показників, які характеризують роботу бібліотеки. Діяльність книгозбірні в цьому напрямі передбачає:

- формування інформаційних ресурсів шляхом комплектування документальних фондів, створення довідково-бібліографічного апарату;
- інформаційне обслуговування користувачів за допомогою індивідуального та групового інформування, організації тематичних виставок, виставок нових надходжень, інформаційно-масових заходів;
- створення власної видавничої продукції.

Доступ до інформації значно залежить від стану інформаційно-бібліографічного обслуговування, яке є важливою, найбільш складною та перспективною сферою бібліографічної діяльності. В умовах сучасної інформатизації цей вид обслуговування набуває особливого значення, адже рівень інформованості користувачів залежить від ступеня розвитку й доступності інформаційних ресурсів і послуг. Використання електронних інформаційних ресурсів у ДБО розширює інформаційну базу для виконання всіх типів бібліографічних довідок: тематичних, фактографічних, адресних, уточнювальних.

Фундаментом цієї діяльності є довідково-бібліографічний апарат бібліотеки, бо саме від його якісної організації залежить ефективність усієї інформаційно-бібліографічної роботи. Сьогодні довідково-бібліографічний апарат книгозбірні університету складається із указаних нижче каталогів і картотек:

каталоги:

- Абетковий каталог
- Генеральний абетковий каталог
- Систематичний каталог
- Електронний каталог

картотеки:

- Систематична картотека статей
- Історія ВДПУ
- Картотека праць викладачів
- Знаменні та пам'ятні дати
- Навчально-методичні матеріали та програми
- Наукові записки

- Література на іноземних мовах
- Дисертації та автореферати дисертацій (законсервована з 1.01.2012 р.)
- Дипломні роботи
- Картотека назв художніх творів
- Картотека забезпеченості навчальними посібниками.

Традиційні бібліотечні технології, помножені на можливості програмно-технічних засобів і мереж, підносять на новий рівень якості інформаційно-бібліографічну діяльність. З 2002 року бібліотека розпочала програму впровадження комп'ютеризації, якою передбачено поетапну автоматизацію всіх технологічних процесів. За базове було обрано програмне забезпечення ІРБІС, створене на основі сучасних технологій і стандартів опрацювання й передачі інформації. З таким програмним забезпеченням працюють більшість бібліотек вищої школи України. Розвиток процесів автоматизації в книгозбірні ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського проходить досить швидкими темпами. Упровадження комп'ютерних технологій є вже не модою, а нагальною потребою для підвищення продуктивності та якості інформаційно-бібліографічного обслуговування на основі створення й використання електронних ресурсів, а також автоматизації бібліотечних процесів.

Електронний каталог бібліотеки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського формується з 2004 року. Він являє собою сукупність окремих баз даних і відображає різноманітні типи документів фонду книгозбірні. Із 2005 року проводиться ретроконверсія активних фондів усіх структурних підрозділів цієї установи.

Електронний каталог бібліотеки містить наступні бази:

- **База «Книги»** – формується з 2004 року, налічує понад 29000 записів;
- **База «Аналітичних описів»** – формується з 2004 року, налічує понад 141000 записів;
- **База «Праці викладачів»** – формується з 2005 року, налічує понад 19000 записів;
- **База «Мультимедійні видання»** – формується з 2005 року, налічує 1057 записів;
- **База «Цитати»** – формується з 2005 року, налічує понад 16000 записів. Являє собою електронний варіант картотеки цитат;
- **База «Повнотекстові видання»** – формується з 2006 року, налічує 5407 видань;
- **База «Автореферати дисертацій»** – формується з 2007 року, налічує понад 2500 записів;
- **База «Цінний та рідкісний фонд»** – формується з 2008 року, містить видання XVII – початку XX ст., налічує понад 1200 записів.

Загальна кількість документів, доступних користувачам – більше 215000.

Доступ до цих баз здійснюється в локальній мережі бібліотеки через залу електронної інформації та читальну електронну залу. Бази даних: «Книги», «Аналітичні описи», «Автореферати дисертацій», «Мультимедійні видання», «Цінний

та рідкісний фонд» – увійшли до зведеного Ірбіс-каталогу, доступ до них можна отримати за адресою: <http://www.e-catalog.name>.

Для задоволення запитів користувачів активно використовуються ресурси Інтернету: пошукові системи, онлайн-довідники, енциклопедії, електронні каталоги бібліотек, сайти наукових установ, університетів, видавництв та ін.

В умовах упровадження комп'ютерних технологій не втратив свого значення й традиційний ДБА. У бібліотеці паралельно з електронним каталогом використовуються й традиційні каталоги та картотеки на паперових носіях. Допомогу в користуванні ДБА читач отримує від чергових бібліографів. Активне впровадження в життя новітніх інформаційних технологій спричинює появу нових вимог до професійної майстерності бібліографів, обумовлює необхідність постійної освіти, де пріоритетним повинно бути знання основ інформатики, професійна орієнтація у великому масиві інформаційних ресурсів, їх оцінка та аналіз, організація доступу до них. Від того, наскільки користувачі будуть задоволені інформаційно-бібліографічним обслуговуванням, залежать подальші відносини між ними й бібліотекою. Тому однією з головних функцій книгозбірні є формування інформаційної культури, яка поєднує традиційну бібліотечно-бібліографічну культуру й вміння оперувати інформацією з використанням сучасних комп'ютерних засобів. З метою популяризації бібліотечно-бібліографічних знань проводяться практичні заняття зі студентами перших курсів, організовуються екскурсії бібліотекою. Під час цих занять бібліотекарі розповідають про підрозділи книгозбірні, вчать студентів користуватись ДБА та здійснювати інформаційний пошук в електронному каталозі бібліотеки.

Книгозбірня активно використовує сучасну методику дистанційного навчання. З цією метою на сайті бібліотеки сформовано інформаційно-навчальний блок «Методичні модулі бібліотеки». Серед них:

- «Основи інформаційної культури майбутнього вчителя» (дистанційний курс лекцій);
- «Бібліотечна система ІРБІС. АРМ „Читач”: методика проведення пошуку» (методичний модуль);
- «Бібліографічний опис документів: основні вимоги та правила складання» (методичні рекомендації);
- «Універсальна десяткова класифікація (УДК). Історія та сучасний стан»;
- «Електронні ресурси бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського: склад та способи доступу».

Один із різновидів інформаційного обслуговування користувачів – інформування в системі ВРІ, яке є найбільш раціональною формою доведення інформації до користувача й дає змогу регулярно надавати абонентам відомості про нову літературу щодо їхніх запитів. Інформування здійснюється електронною поштою. У системі ВРІ інформуються кафедри Інституту історії та Інституту педагогіки й психології. У режимі диференційованого забезпечення керівництва

інформується керівний склад університету за темами «Проблеми вищої школи» і «Виховання студентської молоді».

Бібліотека запровадила «Бюлетень нових надходжень», який складається щомісячно й розсилається електронною поштою. Наразі інформуванням в автоматизованому режимі охоплені всі підрозділи університету.

Для бібліотеки стала традиційною інформаційно-масова робота. Працівники книгозбірні активно співпрацюють із викладачами та на замовлення кафедр організують «Дні кафедри», «Дні інформації», «Дні фахівця». «Дні кафедри» проводяться щоквартально. Викладачам надається інформація про стан комплектування й забезпечення навчальною та навчально-методичною літературою, розглядаються різноманітні організаційні питання.

Добре зарекомендував себе комплексний захід «День інформації», який містить наочну популяризацію: виставки нових видань, бібліографічні огляди. Високоєфективним є такий різновид інформаційно-масової роботи, як «День фахівця». Під час цього заходу, як правило, студентам і викладачам відповідної кафедри пропонується перегляд літератури за тематикою навчальних предметів та консультації бібліографів щодо користування ДБА. Усі ці заходи досить результативні, адже вони спрямовані на популяризацію літератури й сприяють налагодженню спілкування між читачем і бібліотекарем.

Одним із важливих напрямів роботи бібліотеки вишу є створення власної інформаційної продукції. Із упровадженням комп'ютерних технологій у змісті та якості традиційних для книгозбірні видань відбулися важливі зміни. Доступ до мережі Інтернет забезпечив можливість створювати більш сучасні бібліографічні покажчики, надавати користувачам широке поле джерел, серед яких не тільки друковані, а й електронні видання. Змінилися на краще зовнішній вигляд, оформлення бібліографічних посібників. Відмінним від попередніх років є те, що бібліографічна продукція тепер існує в друкованому та в електронному вигляді, і читач, зайшовши на сайт бібліотеки, може отримати її в будь-який час. Добре зарекомендували себе такі тематичні покажчики: *«Теорія і практика громадянського виховання майбутніх вчителів»*, *«Болонський процес»*, *«Наступність у навчанні»*, *«Інформаційні технології в навчально-виховному процесі»*. Вагоме значення для університету має випуск бібліографічного покажчика *«Вінницькому державному педагогічному університету імені Михайла Коцюбинського – 100 років»*. Ці видання розраховані на викладачів, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів, учителів і всіх, хто цікавиться проблемами освіти й виховання. Бібліотека ВДПУ імені Михайла Коцюбинського започаткувала серійні видання *«Педагоги Вінниччини»* та *«Основи бібліотечно-бібліографічних знань»*. Вони сприяють обміну досвідом, розширенню професійних обріїв, знаходженню цікавих шляхів подальшого розвитку бібліотечної діяльності. До ювілеїв наукових працівників університету в серії *«Педагоги Вінниччини»* було підготовлено біобібліографічні покажчики: *«Олександр Васильович Шестопалюк. Ректор. Учений. Педагог: До 60-річчя від дня*

народження», «Тарасенко Галина Сергіївна: До 55-річчя від дня народження», «А. М. Подолинний: До 60-річчя від дня народження», «Іван Іванович Заєць. Історик. Археолог. Педагог: До 90-річчя від дня народження». Видання містять бібліографію друкованих праць науковців і біографічні нариси про науково-педагогічну й громадську діяльність учених.

Бібліотека щорічно випускає довідник «Ювіляри ВДПУ». Він присвячений викладачам, провідним науковим працівникам університету, що своєю плідною працею зробили вагомий внесок у справу підготовки вчительських кадрів та розвиток освітянської галузі. Його мета – надати широкому загалу читачів відомості про видатних педагогів, життєвий і професійних шлях яких тісно пов'язаний із університетом.

Особливе місце серед видань книгозбірні займає бібліографічний покажчик наукових праць викладачів ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, що систематизує та пропагує науковий доробок викладачів університету й публікується кожні п'ять років. Започатковану серію «Основи бібліотечно-бібліографічних знань» представили методичні рекомендації «На допомогу науковцю». У книзі висвітлено основні вимоги до підготовки курсових, дипломних робіт, монографій, наукових статей тощо. Також у цій серії вийшли друком такі видання: «Організація книжкової виставки», «Маркетинговий інструментарій в практиці роботи бібліотеки», «Проектна діяльність – важлива складова розвитку бібліотеки та професійного зростання бібліотекарів».

Характерною ознакою сучасної системи інформаційно-бібліографічного обслуговування є налагодження зв'язків між бібліотеками для забезпечення ефективної діяльності в галузі надання інформації. Прикладом таких зв'язків є організація ЦУКК (Центральний український корпоративний каталог), РКК (Регіональний корпоративний каталог), об'єднання педагогічних бібліотек під керівництвом ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, з якими книгозбірня плідно співпрацює. Бібліотека ВДПУ імені Михайла Коцюбинського бере участь у формуванні всеукраїнської реферативної бази даних «Україніка наукова».

Висновки. Підсумовуючи, варто сказати, що застосування комп'ютерних технологій у практиці інформаційно-бібліографічного обслуговування користувачів підвищує його ефективність, що, у свою чергу, позитивно впливає на імідж книгозбірні.

Інформаційно-бібліографічна діяльність бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського спрямована на забезпечення навчального процесу, створення можливостей рівного доступу користувачів до документів, інформації та знань, а також на організацію як власного інформаційного простору, так і на формування єдиного освітньо-наукового інформаційного простору університету, регіону, держави.

Список використаних джерел

1. Білоус В. С. Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу та науково-дослідної роботи бібліотекою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського / В. С. Білоус // Інновації і менеджмент якості в діяльності вищих навчальних закладів : матеріали V наук.-практ. конф. / [ред. А. А. Садеков]. – Донецьк, 2009. – С. 29–33. – Бібліогр.: 6 назв.
2. Білоус В. С. Традиції та інноваційні форми роботи бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського в науково-освітньому процесі університету / В. С. Білоус // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – К., 2008. – Вип. 1 : Науково-інформаційне забезпечення освітянської галузі України. – С. 349–357. – Бібліогр.: 7 назв.
3. Добко Т. Довідково-бібліографічне обслуговування в електронному середовищі: віртуальне чи реальне / Т. Добко // Бібл. вісн. – 2011. – № 4. – С. 11–23.
4. Коваленко О. О. Информатизация вузовской библиотеки как образовательная технология / О. О. Коваленко // Высш. образование в России. – 2011. – С. 143–147. – Библиогр.: 4 назв.
5. Кормилець Ю. В. Довідково-бібліографічне обслуговування засобами інформаційно-комунікаційних технологій у бібліотеці сучасного вищого навчального закладу / Ю. В. Кормилець // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – К., 2012. – Вип. 3 : Науково-методичні та організаційні засади інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України: стан та перспективи. – С. 262–268.
6. Ніколаєнко Н. М. Новий інформаційний ресурс для фахівців у галузі освіти: з досвіду роботи наукової бібліотеки Української інженерно-педагогічної академії / Н. М. Ніколаєнко // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – К., 2012. – Вип. 3 : Науково-методичні та організаційні засади інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України: стан та перспективи. – С. 316–324.
7. Новальська Т. В. Інноваційне дослідження довідково-бібліографічної діяльності наукових бібліотек / Т. В. Новальська // Бібл. планета. – 2013. – № 3. – С. 34–35.
8. Швалб М. Створення бібліографічних посібників – основний напрям діяльності Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна / М. Швалб, В. Грамма, С. Глибицька // Бібл. вісн. – 2013. – № 3. – С. 30–35.

Т. М. Баланюк

Информационно-библиографическая деятельность библиотеки ВГПУ имени Михаила Коцюбинского

В статье рассматриваются различные формы и методы информационно-библиографической деятельности библиотеки ВГПУ имени Михаила Коцюбинского. Освещены особенности применения информационных технологий в практике информационно-библиографического обслуживания.

Ключевые слова: информационно-библиографическое обслуживание, информационные технологии, издательская продукция, информационная культура.

T. M. Balanuk

Bibliographical information activities of the library of Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynsky

The article describes the various forms and methods of bibliographical information activities of the library of Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynsky. Highlight features of the application of information technology in the practice of information and bibliographical services.

Key words: bibliographical and information service, information technology, publications, information culture.

Надійшла до редколегії 26.12.2013 р.

УДК 027.7:[378.6:37](477-25)КУГ

*В. А. Зотова,
директор бібліотеки
Київського університету імені Бориса Грінченка*

БІБЛІОТЕКА КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ УНІВЕРСИТЕТУ

Висвітлюється історія бібліотеки, досвід її роботи на сучасному етапі, основні форми інформаційно-бібліотечного обслуговування та її роль в освітньому середовищі університету.

Ключові слова: Київський університет імені Бориса Грінченка, бібліотека університету, інформаційний сервіс бібліотеки.

Постановка проблеми. У сучасних умовах трансформації вищої освіти, упровадження особистісно орієнтованого навчання, індивідуалізації навчального процесу, реалізації принципу освіти впродовж життя істотно зростає значення й роль бібліотеки в інформаційному забезпеченні освітнього процесу у ВНЗ. Документні ресурси книгозбірні та її довідково-пошуковий апарат формуються з урахуванням потреб навчально-виховної, науково-дослідної, соціально-гуманітарної діяльності навчального закладу, а також підтримки дистанційної безперервної освіти її користувачів.

Сьогодні інформаційні ресурси університетської бібліотеки зазнають істотних змін. Альтернативою друкованим джерелам є електронні документи, які стають миттєво доступними завдяки глобальним мережам передачі даних і тиражуються в необмеженій кількості. Система обслуговування користувачів, що заснована на використанні традиційних носіїв інформації, також трансформується. Нині відчувається гостра потреба інноваційних перетворень у змісті, організації, формах і методах інформаційної діяльності книгозбірень, формування новітньої професійно-особистісної позиції бібліотечного працівника. У пошуку свого нового професійного іміджу знаходиться сьогодні й бібліотека Київського університету імені Бориса Грінченка, яка йде шляхом активного впровадження інформаційних технологій у процес обслуговування користувачів. Свою місію книгозбірня Київського університету імені Бориса Грінченка (КУБГ) вбачає в створенні, збереженні й популяризації власних і світових інформаційних ресурсів для забезпечення інформаційних, науково-дослідних та навчальних потреб викладачів, аспірантів, студентів університету на основі принципів відкритості, доступності, оперативності, інформативності й комфортності.